

In de wereld der klanken is de interval 3-5-8 vrij goed, en 5-8-13 zelfs een zeer goed opgevoeld accoord.

Merkwaardig is het, dat de hoek van de Pyramiden in Egypte, die geweldige getuigen van des menschen kunnen en van zijn kunst, varieert tusschen 51 en 52 graden, en dat de grootste pyramide, die van Cheops, een hoek heeft van precies 51 gr. en 50 min. Hadden de oude Egyptenaren zulk een goed oog voor de verhoudingen, of kenden zij de wiskundige wetten van de evenredigheden.

In de wet van de gulden snede schijnt dus inderdaad een scheppingsgedachte gegrepen.

En bij het vaststellen van de verhoudingen schijnt deze wet de „volkomenheid der schoonheid“ te benaderen.

Ditmaal moesten we wel wat heel erg wiskundig zijn. Dat is trouwens zoo het teeken van den tijd. Wijsbegeerte en wiskunde raken elkaar telkens.

Volgend maal komen we tot meer wijsgeerige beschouwingen.

J. WATERINK.

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

De vragen beginnen los te komen. De post bezocht me de laatste paar weken zóó royaal, dat ik voorloopig het spook van werkeloosheid nog niet zal zien dreigen. Maar het gevolg zal wel zijn, dat ik sommige van m'n inzenders wat langer op antwoord zal moeten laten wachten dan hun lief is. Wie het overkomt gelieve niet ongeduldig te worden. De vragen, die ik ontvang, beantwoord ik in de orde, waarin ze inkwamen. Niemand denke dus, dat zijn vraag of vragen bij die van anderen achtergesteld worden.

Vraag of vragen — want het gebeurt, dat ik brieven ontvang met een heele reeks kwesties of bezwaren. Nu hindert dat niet, zoolang men zich houdt binnen de grenzen van deze rubriek. Doch sommige inzenders blijken die niet in het oog te houden. Ik ontvang vragen, die liggen op kerkrechtelijk, op maatschappelijk en politiek terrein. Maar men gelieve te bedenken, dat mijn rubriek er eene is voor „geestelijke adviezen“. Men behoort me dus alleen vragen toe te zenden, die van geestelijken aard zijn, d.w.z., zooals ook in de inleiding dezer rubriek uitdrukkelijk werd gezegd, die het christelijk leven gelden, hetzij naar zijn godsdienstige, hetzij naar zijn zedelijke zijde. Nu begrijp ik, dat het voor iemand, die met een of andere vraag loopt, niet altoos gemakkelijk is uit te maken of z'n vraag wel van zuiver godsdienstigen of zedelijken aard is. Het godsdienstig en zedelijk leven zijn onder ons, gereformeerden, gelukkig geen aparte poldertjes; en we moeten er voor waken, dat ze 't nooit worden. De vreeze Gods moet het zuurdeeg zijn, dat heel de deegklomp bij ons doortrekt. En naarmate dat méér het geval is, zullen allerlei kerkelijke, en zelfs allerlei sociale en politieke vragen voor ons een geestelijken kant, in veel gevallen zelfs een geestelijke kern krijgen. Daarmee wil ik dan ook graag rekening houden. Al te scherp zal ik daarom de keur niet aanleggen. Maar dat wil natuurlijk niet zeggen, dat er in 't geheel geen keur is. Vragen, die op zichzelf van zuiver kerkrechtelijken, sozialen of politieken aard zijn en alleen in min- of meer verwijderde aanraking brengen met het godsdienstig en zedelijk leven, moet ik hier onbesproken laten. En ik kan zelfs niet beloven, dat ik die, gelijk sommige inzenders vroegen, bij particulier schrijven beant-

woorden zal. 'k Zou daarmee meer op me nemen dan ik in staat ben te volbrengen.

Laat ons, om teleurstelling te voorkomen, dus afspreken, dat men zijn vragen, eer men ze opzendt, er eerst eens ernstig op aanziet of de beantwoording wel in deze rubriek zou passen.

Ik schrijf dit vooral onder den indruk van een brief van T. te N., die onder de vragen, die hij me toezond er ook opnam over de waardeering van broeders met singuliere gaven naar Art. 8, K. O., over de wenschelijkheid van het aanstellen van onderwijzers ter plaatse als godsdienstonderwijzers en hulppredikers (lees: catechiseermeesters en oefenaars), over den eeredienst der Joden (waarvoor ik hem verwijs naar De Velders, te Helmersstraat 86, Amsterdam) en over het geoorloofde van een bepaalden vorm van het Votum voor den Dienst des Woords. Al deze vragen moet ik, om me binnen m'n grenzen te houden, onbeantwoord laten. Op drie andere wil ik hem graag van antwoord dienen.

De eerste is, of een lid der gemeente, dat óók Zondagsschool heeft te houden en de Jongelingsvereniging heeft te bezoeken, verplicht is, als de kerkraad de gemeente drie keer per Zondag sameroept, al deze drie samenkomsten bij te wonen.

Ik beken, dat deze vraag me in verzoeking brengt heel wat méér te zeggen dan ze vraagt en waarvoor ik hier ruimte heb. Maar ik weersta de verzoeking en antwoord alleen: wie kans ziet drie kerkdiensten, het houden van Zondagsschool en het bijwonen van de vergadering eener Jongelingsvereniging op één Zondag te plaatsen, zonder er zijn recreatie voor geest en lichaam, zonder er zijn eten en drinken bij in te schieten, zonder het huiselijk leven te verwaarloosen en zonder geesteloos en werktuigelijk in den dienst van God te verkeeren — die doe het, en dien wensch ik van harte geluk. Wie het niet kan, die doe uit het vele goede een keuze, zooals hij in zijn conscientie gevoelt, dat het meest zijn eigen geestelijken opbouw en de eere des Heeren dient.

De tweede vraag is, of het ontvangen en afleggen van bezoeken al of niet in overeenstemming is met de heiliging van 's Heeren dag. Daarop zou ik antwoorden; dat dit geheel afhangt van het aantal en het karakter van zulke bezoeken, en ook van het al of niet gelegenheid hebben daarvoor op andere dagen der week.

Wie door de week voldoende gelegenheid heeft familie, vrienden en kennissen te bezoeken of te ontvangen, doe het liever niet op den dag des Heeren. Eigen stichting en voeding van het huiselijk leven zouden dan allicht schade lijden. Wie die gelegenheid niet heeft, doe het zóó malf en op zulk een wijze, dat het aan het een noch het ander schand. Maar — waar drie kerkdiensten zijn zal men allicht niet door bezoekers overstroomd worden. En wie er twee, zelfs wie éénmaal ter kerk gaat, en dan nog Zondagsschool en Jongelingsvereniging houdt, zal allicht niet veel tijd voor visites overhouden.

Hetzelfde bescheid geef ik in hoofdzaak óók op de vraag over het al of niet-geoorloofde van briefschrijven en wandelen op Zondag. Maar ik beken, dat deze en dergelijke vragen me vreemd en pijnlijk aandoen. Al geef ik toe, dat ze in een bepaalde omgeving en onder bepaalde omstandigheden ernstige vragen kunnen worden — in het algemeen klinken ze me te wettisch, teveel alsof we Joden waren. De Heere gaf ons niet, als eenmaal Israël, een stel voorschriften voor de heiliging van zijn dag; dát wel en dát niet. De heiliging, welke Hij van ons vordert is een geestelijke. Laat ons die zoeken. Dan vinden we in de uiterlijke dingen

en op den derden dag de Deputatenvergadering, waar Dr. Kuyper zijn mandaat als Voorzitter van het Centraal Comité in handen van Deputaten zou stellen, met het oog op de aanvallen, waarmee Dr. Bronsveld en Dr. Buytendijk tegen zijn leiding waren opgekomen.

Tusschen die drie vergaderingen in had op 30 Juni de Bidstond voor de Vrije Universiteit plaats. Gewoonte was, dat daarvoor een kerkgebouw van de Hervormde Gemeente werd afgestaan. Zoo was dan ook de vorige jaren te Leeuwarden, Arnhem en Utrecht geschied. Hier te 's-Gravenhage was nu voor dit doel de Kloosterkerk aangevraagd. Maar omdat te Kootwijk aan den eersten candidaat der Vrije Universiteit toezegging van beroep was gedaan, werd de Kloosterkerk door de Irenischen geweigerd. Nu verkreeg men voor dit doel het kerkgebouw der Waalse Gemeente in het Noordeinde.

Jammer slechts, dat deze kerk veel te klein bleek om de talrijke schare te bevatten, die zich reeds uren voor het aanvangsuur daar had verzameld. Honderden moesten teleurgesteld buiten blijven. Lang vóór den aanvang toch was er in het kerkgebouw zelfs geen staanplaats meer onbezet. In alle hoeken en doorgangen, en tot zelfs bij het orgel had men zich opeengehoopt. Het kostte Dr. Kuyper dan ook moeite om 8 uur den kansel te bereiken. Ongeveer het dubbele van het aantal hoorders, dat men in de Fransche Kerk rekent te kunnen samenbrengen, was aanwezig. En het moet een indrukwekkend schouwspel zijn geweest, zoo veel „verjaagden van eigen erf“ te zien saamstroom-

vanzelf den weg, en ontkomen we aan de ont-heiliging van 's Heeren dag door werkeilichheid en dooden vormendienst.

V.

K. F.

Correspondentie. A. L. B. te A. Mag ik er u opmerkzaam op maken, dat in het door u gecrimineerde artikel de beschuldiging van liederlijkheid niet voorkomt? Die van profanatie en spottacht had ik geen recht, zonder meer als laster af te wijzen en te bestraffen. En ik vraag, dat ook uw ervaring, zoo u bedoelde kringen kent, u dat recht niet geeft. Of ik „de getijdstelling van lid van den Protestantenhoud — ongelooftig“ voor mijn rekening neem? Het doet me leed daarop bevestigend te moeten antwoorden. Doch ik verzoek u te bedenken, dat „ongelooftig“ in dit verband niet bedoelt: zonder alle geloof aan een hogere of geestelijke wereld, maar: zonder geloof in Christelijken zin.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Wereldruïne.

Nog éénmaal willen wij in verband met voorgaande artikelen acht geven op één der perspectieven, die ook voor het maatschappelijk leven ons door de Openbaring van Johannes geopend worden. Ditmaal is het het apokalyptisch visioen der wereldruïne.

Want door al de sociale ellenden heen komt tenslotte die wereldruïne.

De crisis raakt eindelijk het leven in het hart aan.

Iets ervan laat Openb. 18 zien.

Daar is sprake van Babels ondergang.

* * *

Wat Babel hier beteekent, is niet voor allen een op dezelfde wijze te beantwoorden vraag. Sommigen zoeken er in de valsche kerk, en denken zich die dan min of meer naar het model van Rome, gelijk wij dat kennen. Anderen zien in Babel de concentratie van de macht, de cultuur, maar deze dan gehouden in zondige ontwikkeling.

Voor dit laatste standpunt kiezen wij. En wij aanschouwen in Babel de zondige wereld- en cultuur-macht — en niet de valsche kerk — niet alleen, omdat deze opvatting aan „Babel“ hier dezelfde betekenis hecht als wanneer elders in de Schrift Babel geleekeerd wordt, maar ook, wijl deze exegetische meer bevestigd. Want wie den loop der dingen nagaat, wie de verscherping der antithese ziet doorgaan (22¹¹), die kan moeilijk gelooven aan een valsche kerk, welke „de“ koningen en „de“ kooplieden beheerscht (vs. 3), die de wereldmarkt in haar hand heeft, (vs. 11-13), die haar rijkdom behoudt en haar weelde niet verliest tot in de laatste wereldperiode toe (vs. 16), doch in het centrum staat van het wereldverkeer (vs. 17, 19). De Bijbel laat voor zulke ontwikkeling der dingen toch eigenlijk geen plaats in het raam van zijn toekomstvoorspelling.

Reeds de gedachte van een valsche kerk, die tot in verre eeuw breed en groot is georganiseerd en schitterend het wereldverkeer naar zich toetrekt, wordt in den Bijbel tegengesproken. Deze toch geeft, gelijk we zeiden, (22¹¹) de idee van de toespitsing, al meer, van de antithese. En waar de uitersten al meer zich afteekenen en scherp tegenover elkander gaan staan, daar moet wel partij kiezen al, wat in halfslachtigheid of neutraliteit zich zocht te dekken. Kleur bekennen moet straks ieder. Hypocrietten worden tenslotte gedwongen zich te doen kennen, want in den strijd zal het christen-zijn offer vragen, zóó groot, dat van het altaar der liefde, waarop ze gebracht

men binnen de gastvrije deuren der Kerk van de nakomelingen der Hugenoten.

Doch hoe vol ook het gebouw was, en hoe hoog zomerhitte en gaslicht de temperatuur ook deden stijgen, onder ademlooze stilte werd de inleidende Rede aangehoord. De principiële gedachte, aan Daniël 2:43 ontleend, dat, gelijk ijzer met leem zich niet vermengt, alzoo ook wat onder menschen andersoortig is, in casu geloof en ongelooft, niet duurzaam kan hechten, werd door den spreker uitgewerkt met een beroep op Gods Woord, de historie, en de conscientie.

Vooraf verhaalde hij een droeve episode uit de geschiedenis der Haagsche Kerk in het jaar 1617, toen aan de Gereformeerden onder Maurits geweigerd werd om de Kloosterkerk te mogen gebruiken, opdat ze daar bidden zouden. De Gereformeerden, zoo oordeelde men toen, brachten de kerkelijke gemeenschap in gevaar. Dies schold men ze „scheurmakers“, „schismatieken“, „Rijswyckloopers“, en hun samenkomst noemde men laatlundend, „de scheurkerk“, waarvan Groen van Prinsterer, toen Prins Maurits meê opging, schrijft: „Zoo werd de Scheurkerk Prinsenkerk!“

Tot dusver, M. H., gaat de historische herinnering. En zal ik nu, na deze episode uit 1617, u de episode geven uit diezelfde Haagsche kerkelijke wereld in 1885? Maar immers, dit zou op hetzelfde verhaal nog eens neerkomen. En daarom liever dan u door deze „overtolligheid in het onverkwikkelijke“ te vermoelen, constateer ik kortaf, dat én toen én nu door den Haagschen kerkraad, de gelegenheid om te bidden, voor zooveel aan hem hing, aan

moeten w
zijn diep
van Jezu

En bov
op alle
ontwaakt,
aan een
weelde z
haar radi
hovenkeer
ontwaakt,
de kerk.
verschijns
christelijk
kennen d
valsche
scheiden
„christen
toch weer
naar het t
tijd heeft
van de v
is de bet
valsche k
kapitaalve
gen¹⁾ ove
kwalijk ge
concentre
het allere
Naar G
daar waar

Zoo bli
loofd, dan
gorische
wordt aan
logisch vi
der laatste
voor die
van gecul
als men b
wereldhee
heilige ge
vijandig h
baring, is
bruidstad
(17¹⁾, 1²⁾,
getoekend
naming „
zijds toch
lijke Rom
derzijds w
(17²⁾) en d
siansche
Lam komt

Voor h
schen de
het hoere
als de sch
geeft in l
de hoer,
niet met
winnen. I
komst, zo
maandijd
groeide K
te bouwe
tegelijk de

¹⁾ Zie vs.
²⁾ Voor d
wereldstad
toon volgend

de gere
scheur
lutiege
oog de
werk.
Hier
plaats
die, u
en alzo
mensch
willen.
Nederd
hun
Refu
Refu
Want
en ijze
staat i
noch i
den sh
mogen
weigeri
En aan

Zoo
die on
ook d
lijk V
hier o
gezegd
van h
open v
en geb
en zo
naam
o, Z
veel v

KUYPER-BIBLIOGRAFIE.

door

J. C. RULLMANN.

CIX.

84. IJzer en Leem. Rede ter inleiding op het gebed voor de eenige Hoogeschool hier te lande, die op Gods Woord gegrond staat; toen gelegenheid voor dit gebed in de Kloosterkerk te 's-Gravenhage geweigerd was; in de Fransche Kerk aldaar den laatste van Zomermaand uitgesproken. Amsterdam, J. H. Kruyt, 1885.

De dagen van 30 Juni, 1 en 2 Juli 1885 te 's-Gravenhage doorgebracht, zijn bij vele calvinisten in gezegende herinnering gebleven. Op ieder van die dagen toch werden daar samenkomsten gehouden, waarin de belangen van Kerk en Staat besproken, en aan den Heere opgedragen werden.

De lucht zat vol electriciteit. Op den eersten dag kwam de Gereformeerde Predikantenconferentie bijeen, in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen. Daar hield Dr. W. Geesink een referaat over de doleerende Kerk van Rotterdam in den aanvang der 17e eeuw; een referaat, ditmaal bijzonder belangrijk, nu de mogelijkheid bestond, dat de Kerk van Rotterdam en vele zusterkerken andermaal in doleantie zouden gaan. Daarna sprak Prof. Rutgers over het gezag van de nooit wettig afgeschafte Dordtsche kerkordening.

Op den volgenden dag werd in hetzelfde gebouw de Jaarvergadering gehouden der Vereniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden Grondslag,

aan de ont-
verkeiligheid

K. F.

A. Mag ik er
oor u geïnter-
sederlijkheid
spatzacht had
te wijzen en
ervaring, zoo
el geeft. Of ik
stantenbond —
Het doet me
orden. Doch ik
in dit verband
en hoogers of
loof in Chris-
F.

LEVEN.

nd met voor-
ter perspectie-
lijk leven ons
pend worden.
visioen der

heen komt

in het hart

gug.

is niet voor
toorden vraag-
rk, en denken
del van Rome,
in Babel de
ur, maar deze
ng.

in wij. En wij
eld-en cultuur-
niet alleen, om-
r dezelfde be-
in de Schrift
wijl deze exe-
rop der dingen
hese ziet door-
oven aan een
„de“ koop-
wereldmarkt in
ar rijkdom be-
in de laatste
het centrum

19). De Bijbel
ten toch eigen-
toekomstvoor-

the kerk, die
georganiseerd
r zich toetrekt.
en. Deze toch
idee van de
ese. En waar
en en scherp
ar moet wel
heid of neutra-
ekennen moet

tenslotte ge-
nt in den strijd
zoo groot, dat
ze gebracht

r Kerk van de

s, en hoe hoog
aur ook deden
de inleidende
gedachte, aan
ijzer met leem
nder menschen
ongeloof, niet
r den spreker
ds Woord, de

episoda uit de
het jaar 1617,
r Maurits ge-
te mogen ge-
iden. De Gere-
n, brachten de
ies schold men
n". „Rijswyck-
nde men laat-
an Groen van
pping, schrijft:
n sen kerk!"

che herinnering.
17, u de episode
elijke wereld in
zelfde verhaal
liever dan u
overkwikkelijke"
if, dat en toen
aad, de gelagen-
n hem hing, aan

moeten worden, wegloopen zal ieder, die niet in zijn diepste wezen gegrepen is door den Geest van Jezus Christus.

En bovendien: wie den loop der dingen ziet op alle plaatsen, waar de antichristelijke geest ontwaakt, die kan niet gemakkelijk meer gelooven aan een valsche kerk, welke over alle wereld-weelde zou beschikken tot op het oogenblik van haar radicale, plotselinge overweldiging en onderstovenkeering toe. De geest, welke tegen Christus ontwaakt, grijpt aanstonds naar de schatten van de kerk. Diefstal en kerkroof zijn de begeleidende verschijnselen van elke oplozing van den antichristelijken geest. En de oplichters in den strijd kennen het christendom zoo weinig, dat ze de valsche kerk van de ware niet kunnen onderscheiden en daarom op alles, wat den naam „christelijk" draagt, toevliegen in een drift, die toch weer niet zoo onbesuisd is, of hij grijpt tegelijk naar het tempelgoud en het altaarzilver. Wie onzen tijd heeft beleefd, ziet reeds daarin een voorproef van de verarming van alle christendom en daarbij is de heur werkelijk niet het allerlaatst aan de valsche kerk. Deze trouwen is de eenige, die aan kapitaalvorming doet. Aan een oecumenisch klagen¹⁾ over de vernietiging der valsche kerk kan men kwalijk gelooven in een tijd, die de wereldkracht concentreert juist tegen de rijke kerk, omdat deze het allereerst in het oog springt.

Naar God zal niet het laatste gegrepen worden daar waar aan het altaar het goud nog zit.

* * *

Zoo blijft ons dus geen andere opvatting geoorloofd, dan die, welke „Babel" ziet als een allegorische naam, waarmee de groote wereldstad wordt aangeduid; de wereldstad, die in dit eschatologisch visioen geschouwd wordt als de groote stad der laatste dagen. De naam Babel wordt als symbool voor die wereldstad van geconcentreerde zonde en van geculmineerde cultuur volkomen begrijpelijk, als men bedenkt, dat Babel het eerste centrum van wereldheerschappij is, dat zich op het plan der heilige geschiedenis afgebeeld heeft, en dat het vijandig heeft gestaan tegenover het volk der openbaring, Israël. Vandaar dan ook, dat tegenover de bruidstad (21^e) geschetst wordt de hoerstad (17^e, 18^e). En de wijze, waarop die hoerstad wordt geteekend, geeft van het symbolisch karakter der benaming „Babylon" een doorslaand bewijs. Eenerzijds toch herinnert de schildering aan het keizerlijke Rome van de dagen van Johannes (17^e), anderzijds wordt de naam van Babel er aan gegeven (17^e) en de schildering overgeboegen naar het messiaansche tijdperk van de laatste dagen, als het Lam komt tot den eindstrijd (17^e).

Voor het overige spreekt de tegenstelling tusschen de stad met de bruids-gestalte en die met het hoeren-versiersel voor zich zelf. Zoo zuiver als de schoonheid is der bruid, die haar leven overgeeft in liefde, zoo onzuiver is de bedoeling van de hoer, die niet met goud, maar met klatergoud, niet met liefde, maar uit zelfzucht het leven wil winnen. Babel — dat is de groote stad der toekomst, zondig, vijandig. In haar zit aan bij den maaltijd der dronken weelde de Antichrist, de volgroeiende Kain. En zij zelf is van wat Kain begon te bouwen de volmaking; zij is paleis en vesting tegelijk der zonde²⁾.

* * *

¹⁾ Zie vs. 9, 11, 19.

²⁾ Voor de eschatologische verdieping van het begrip der wereldstad vergelijke men nog 15^e (hij die 7 slofen wordt Gods loon voleindigd, tot consummatie gebracht) met 16^e (de groote

De groote beteekenis van Babels ondergang, gelijk de hoofdstukken 17 en 18 dien schetsen, ligt dus hierin, dat de vernietiging van deze eschatologische wereldstad niets minder beteekent dan wereldruïne. Haar lot is wereld-lot.

Daarvoor is Babel immers de „groote stad" (16^e, 18^e, 19^e, 21^e).

En het is wel zeer treffend, dat haast alle trekken, die de groote economen en sociologen van onzen tijd in het beeld der wereldstad aangebracht hebben, zoo vaak zij dat leven der wereldstad in schets brachten en in zijn beteekenis voor het leven der menschheid schilderden, ook te vinden zijn in het ontwerp van Babel, gelijk Johannes het hier geeft.

De groote stad, de wereldstad, wat is dat eigenlijk?

En men antwoordt u: de groote wereldstad, daarin emancipeert zich de menschelijke geest; zij wordt het middelpunt, waarin zich eindelijk de gang der wereldgeschiedenis volkomen concentreert. Zij komt op uit het moederland, dat haar omgeeft; maar straks noemt zij het moederland het platteland, en beheerscht het geheel; het moederland heet dan: de „provincie", het win-gewest. Deze steenkoloz, die wereldstad, staat aan het eindpunt van den levensloop van elke groote cultuur. De cultuurmensch wordt door zijn eigen scheping, de wereldstad, straks overmeesterd; hij bezit, hij beheerscht haar niet meer, maar zij maakt hem tot haar bezit, tot haar werktuig, haar slachtoffer straks³⁾.

En ook op het terrein van het sociale leven, zoo gaat men dan verder, neemt de groote stad almeer de leiding, en ze doet dat zoo vast en doelbewust, dat niemand straks haar de teugels meer ontvingen kan. Alle hogere vormen van maatschappelijk leven worden door de groote stad beheerscht. En deze verhouding tusschen stad en maatschappij teekent zich ten leste ook in de grootste afmetingen af: het sociale lot der wereld is ten slotte een kwestie van de wereldstad. Werd op de geldmarkt van Babylon, Thebe, Rome, Byzantium, Bagdad, Londen, New-York, Berlijn, Parijs niet voor een zeer groot deel beslist over het maatschappelijk leven?⁴⁾

Maar de heerschappij der groote stad moge voor haar omgeving drukkend zijn, ze komt haar zelf niet minder duur te staan. Haar groei gaat ten koste van natuurlijkheid en eenvoudigheid: het leven wordt almeer gekunsteld en al meer samengesteld, naarmate de groote stad wast⁵⁾. Ze brengt het verlangen naar de weelde over naar het land, nadat ze eerst zelf zich erdoor heeft laten aftoben⁶⁾, omdat de luxe er als iets vanzelfsprekends gevoeld wordt en met dit al toch moeilijk te bereiken blijft⁷⁾. Zoo wordt de groote stad de groote ramp, het onvermijdelijke kwaad.

* * *

stad in 3 deelen verscheurd. Babel, het groote, vernederd) en met de ongetwijfeld eschatologisch bedoelde aanduiding van de vliechtende eilanden uit 18^e. Vgl. Zahn, Die Offenb. d. J. (Komm.), 1e Hälfte, 1924, 47, 48; Greidanus, Op. v. Joh., 441/2; ook 435; zie ook 1 Petr. 5¹².

³⁾ „Ihr Bild, wie es sich mit seiner grossartigen Schönheit in die Lichtheit des menschlichen Auges zeichnet, enthält die ganz erhabene Todesymbolik des entgültigen „Gewordenen". Oswald Spengler, Der Untergang des Abendlandes, Zweiter Band, Weltgeschichtliche Perspektiven, München, Beck, 1922, S. 117, vgl. 110. Spengler wijst op Babel, Thebe, Rome, Alexandrie, Carthago, Byzantium, Udjein, Kanadji, Patliputra, Bagdad, Granada, Uxmal, Tezucuo, Londen, Paris, New-York.

⁴⁾ O. Spengler, a. w. 607, 608.

⁵⁾ O. Spengler, a. w. 598.

⁶⁾ Werner Sombart, Luxe, vgl. Der Moderne Kapitalismus, München u. Leipzig, Duncker & Humblot, 1921, I, 736, v. II, 635.

⁷⁾ O. Spengler, a. w. 598.

roepen en het kermen voor den Heere verstaan, in hun ziele met ons mogen smeecken. Zij het een aanloopen van den Heere als een waterstroom. De zake, die het geldt, grijpt zoo ontzaglijk diep in, en wie, wie zijn wij, dat we haar redden zouden! Neen, Broeders en Zusters, niet van ons en van niemand onzer, maar alleen van den Heere Schlooth kan de verbreking dezer valsche vermenging komen. Niet onze zwakke hand, maar alleen zijn „arm die met macht bekleed is", rukt eens in de ure, van Hem daartoe verordend, het ijzer weer los van het leem.

o, Laat ons dan toch niet hooge roemen, maar uit de diepe roering der ziele voor onze School bidden. Want waarlijk, Mannenbroeders, ze is nog in een hangen strijd gewikkeld. Elk oogenblik zou ze nog bezwijken kunnen. Men legt het nog toe op haar dood.

Gebeden, gesmeekt, aangeroepen den den God van ons vertrouwen; maar eer ik u in die smeeking voorza, roept zelve in uw lied naar den Hooge, en heft aan uit Psalm 74 de verzen 18 tot 22.

Daarop ging Dr. Kuyper de vergadering voor in gebed; waarna men hem zingende des Heeren zegen uit Psalm 134 toebad. Toen zeggende hij de verzamelde menigte, en langzaam, in eerbiedig zwijgen, ontruimde zij om over half elf het kerkgebouw, dat dien avond in den vollen zin des woords „een huis des gebeds" was geweest.

Onbeschrijflijk aangrijpend was de indruk, van de uren, hier doorgebracht. Dr. Kuyper had met het hem geschonken meesterschap over de taal, uting weten te geven aan wat er in het gemoed zijner hoorders leefde.

De schrijver der Haagsche Ontrekken

Het hier gegeven beeld der groote stad is verre van verlokend. Doch wat zal dan wel niet de werkelijkheid zijn, als de groote stad zelf nog weer opgevoerd wordt tot wereldstad, niet naast andere, maar als de groote overwinning op alle andere, als stad van de groote, centrale, wereldeenheid gedacht?

De mogelijkheden, die zich hier in verre schijn opdoen, zijn niet te ontleden. Maar wat wel trefte, het is dit: dat haast alles, wat van de groote wereldstad gezegd wordt, in het apokalyptisch beeld van Babel te herkennen valt⁸⁾. Babel, dat wil zeggen: verblindende weelde en verfijnde cultuurzin (17^e, 18^e, 19^e, 21^e, 22^e), en zelfverheffing, het steevast kenmerk van ondergaande beschaving (18^e), en wereldverkeer (18^e v.), en wereldheerschappij (17^e, 18^e, 19^e, 21^e), en overwicht op de wereldmarkt (18^e—21^e, 22^e) en vooral: vijandschap tegen den dienst van God en van Christus (17^e, 18^e, 19^e, 21^e, 22^e).

Zoo⁹⁾ zijn in Babel opgetast al de schatten, die de wereld zich koos en al de gaven van cultuur, die buiten de sfeer der waarachtige religie gewonnen en gehouden zijn. En wijl cultuur zonder God den dood in zich draagt, daarom hing over Babel reeds de broeiing van Gods toorn, de werking van ont-binding, die tenslotte zich naar boven wringt in Babels ondergang.

Als nu de wereldschatten verwoest worden, dan is er niet één, die de ellende van dien jammer beter verstaat, dan juist de man, die ook bij den roef van tempelschatten heeft geweest. De grootste deernis over den val der wereld is in het hart van Gods profeten. En die tot Ezechiël zegt: menschenkind, hef een klaaglied op over Tyrus (Ez. 27) en over den vorst van Tyrus (Ez. 28), hef een klaaglied op over Tyrus' ondergang, die zegt ook heden tot Johannes, dat de smart groot is, als Babel in puin gelegd wordt. En gelijk Ezechiël den ondergang van Tyrus in verband brengt met de weenende koningin (26^e v.), de weenende handelaren of kooplieden (27^e v.), en de weenende zeelieden, de helden van het wereldverkeer (27^e, 28^e), zoo brengt ook Johannes de koningen, de kooplieden, de zeelieden samen om den grooten klaagzang te zingen over Babels verderf (18^e, 19^e, 21^e).

En de klaagzang is gepast: hij is de oecumenische belijdenis van wereld-onmacht bij wereld-ruïne.

Wereld-ruïne!

Want de ineenstorting is volkomen. De economische ontreddeering is universeel. Hoor slechts. Vernietigd is, wat het delfstoffenrijk opleverde: goud, zilver, kostelijk gesteente, paarden, koper, ijzer, marmarsteen. Verdwenen is, wat van het plantenrijk op de markt aangevoerd werd: fijn lijnwaad (linnen), purper, zijde, scharlaken, kaneel, reukwerk, welriekende zalf, wierook, wijn, vaten van het kostelijkste hout, olie, (hars), meelbloem, tarwe. Afgenomen is, wat de dierenwereld aanbracht: ivoren vaten, vaten van elpenbeen, lastbeesten, schapen en paarden. Verdwenen van het tooneel is zelfs wat uit de menschenwereld tot den opbouw van het verfijnde weeldeleven werd gebruikt: de koetswagens, de staatskoetsen, rijden niet meer en de „lichamen en zielen der menschen", de slaven, gelijk ze in Johannes' dagen nog gekend werden, staan niet meer ter beschikking van den grootvorst der weelde stad (vs. 11—13).

En bij de ruïne van heel de wereld komt haar machteloosheid te scherper naar voren. De koningen, die met Babels hulp hun leven hebben

⁸⁾ Zie ook Dr. A. Kuyper, De Gemeene Gratie, deel I, LXXI, Kampen, J. H. Kok.

⁹⁾ Zie ook nog 14^e.

(Damas) zelf blijkbaar weinig ingenomen met den persoon en den arbeid van Dr. Kuyper, schreef:

En toch ontwaarde ik, dat de indruk op de saamgevloode menigte overweldigend was. De toehoorders, staande of gezeten, op elkander gedrongen en gedruwd, en gestuwd, en zachtkenz deindend als een zeevlak, hingen aan des predikers lippen. Meer dan éénmaal ging eene rilling door de schare... Sonus, na eene stilte als des doods, kon ik een zweegen van horsten vernemen, een zwelend gegons, een gerommel dat den storm voorafging... En eindelijk, daar brak dan de storm los, in het psalm- en oorlogslied, door geheel de gemeente aangeheven: —

Geef 't wild gediert, dat niets in 't woën ontziel,
De ziele van uw tortelduif niet over;
Laat, groote God, om een gehaten roover,
Uw kwijnend volk niet eeuwig in 't verdriet!

Een oogenblik haalden de zangers diep adem, en somber ruischte het weer door de kerk:

Het land is vol van duistere moordspelonken,
Van waar 't geweld ons griet met wond op wond.

Maar, als schetterden plotseling de krijgsklaroenen en als klonken de schelle cymbalen, daar hief de schare met nieuwe, volle kracht aan:

Rijs op, o God! rijst op, toon uw gezag;
Betwist uw zaak, wees onze pleitbeslechter;
't Is meer dan tijd, gedenk, o hoogste Rechter!
Wat smaad de dwaas U aandoet dag op dag.

Ook wijlen Professor Dr. J. Wolfjer heeft ons meermalen verteld, dat hij Dr. Kuyper nooit zoo bezielend heeft hooren spreken als op dien avond van den bidstond in de Fransche Kerk.